

## LES REFERÈNCIES TOPONÍMIQUES COM A INDICADOR DE LA PERCEPCIÓ DEL PAISATGE EN OBRES LITERÀRIES D'AUTORS MANACORINS

Joan Caldentey Brunet  
Florentina Torrens Bonet

### Resum

Manacor i el seu extens terme municipal han estat el llocs on s'han ambientat passatges d'obres de reconeguts autors literaris manacorins: Antoni Maria Alcover, Miquel Àngel Riera, Maria Antònia Oliver. S'estudia la percepció del paisatge i les referències reals a la toponímia que fan aquest autors del territori manacorí com a bons coneixedors d'aquest.

### Paraules clau:

Manacor, autors literaris manacorins, paisatge, toponímia.

### Introducció i context geogràfic

La identitat d'un territori és el conjunt de percepcions col·lectives que tenen els propis habitants en relació amb la seva història, les seves tradicions i la seva cultura. D'altra banda, la geografia estudia diversos aspectes relacionats amb l'espai, amb el territori que ens envolta. La perspectiva subjectiva que els individus tenen d'aquest espai condiona el seu comportament espacial. Considerant que la literatura, especialment la narrativa, és una font lloable de descripcions paisatgístiques i de referències toponímiques, s'estudia la percepció que tres grans autors manacorins tenen del paisatge, tant rural com urbà, del terme de Manacor (fig. 1), situat a la comarca de Llevant de Mallorca, amb un extensió de 260 quilòmetres quadrats, que suposen un 8 per cent de l'extensió total de l'illa. El relleu és poc acusat, amb uns 125 metres d'alçada mitjana. Ara bé, des del punt de vista paisatgístic, es diferencien tres grans unitats paleoes a la toponímia, atesa la significació territorial d'aquesta (CALDENTY BRUNET, 2008: 107).

- La zona central des Pla, on s'assenta el principal nucli urbà, la ciutat de Manacor, caracteritzada per la planor i perquè és una àrea preeminent agrícola de regadiu.
- El sector de les serres de Llevant, situades a cada un dels extrems del municipi, de formació secundària i caracteritzades pel relleu suau. S'hi diferencien diverses unitats de relleu com són les serres de Calicant (427 m), situades al nord, la serra de Llodrà (350 m), el puig de So na Moixa (335 m) i la mola des Fangar (318 m), situats aquests tres darrers al sud del terme, àrea on trobam bé agricultura de secà (generalment els espais menys productius d'algunes possessions), bé vegetació natural generalment arbòria (*Pinus halepensis*) o de caràcter ruderal producte de la degradació antròpica.
- La Marina, formada per molasses blanques, constitueix una plataforma d'uns 4 km d'amplària inclinada cap a la mar. Es tracta d'un terreny calcari amb sòls poc desenvolupats ocupat per vegetació arbustiva de mates (*Pistacia lentiscus*) i ullastres (*Olea europaea var. Sylvestris*) o arbrat de secà.



Figura 1: Manacor dins Mallorca

Tot i que la producció literària manacorina ha estat extensa i prolífica, s'han seleccionat obres de referència de tres dels autors més amb més ressò en l'àmbit literari dels Països Catalans, sense menysprear, evidentment, l'obra d'altres com Antoni Mus o Jaume Vidal Alcover, que encara ens quedaran pendents. Els tres autor escollits són, d'una banda, mossèn Antoni Maria Alcover, nascut a la possessió manacorina de Santa Cirga l'any 1862, coautor del *Diccionari català-valencià-balear* i autor de *l'Aplec de rondalles mallorquines* amb el pseudònim de Jordi des Racó. En segon lloc, Miquel Àngel Riera, nascut a Manacor l'any 1930, guardonat amb el Premi Ciutat de Palma (1972), el Premi Crítica Serra d'Or (1975, 1984), el Premi Nacional de Crítica (1979, 1991), el Premi Nacional de Literatura Catalana (1988), la Creu de Sant Jordi (1989), el premi Josep Pla (1990), el premi Joan Crexells (1990) o el Premi Ciutat de Barcelona (1991); així mateix fou guardonat l'any 2008 amb el premi Ramon Llull de manera pòstuma. La tercera autora seleccionada és Maria Antònia Oliver, nascuda a Manacor l'any 1946, guardonada amb el Premi Recull - Francesc Puig i Llena de narració (1971), el Premi de Literatura Catalana de la Generalitat de Catalunya (1985), els Premis Literaris de Girona - Prudenci Bertrana (1991), el Premi Ciutat de Palma - Llorenç Villalonga de novel·la (1994), el Premi Trajectòria de la Setmana del Llibre en Català (2001), el premi Ramon Llull (2003), el premi Jaume Fuster (2004), i la Creu de Sant Jordi (2007). Hem de dir que, atesa l'extensió de l'obra d'aquests escriptors, només n'hem seleccionat les obres més representatives, i hem descartat les que no fan referència toponímica a Manacor. Tot i això, cal advertir que tots tres autors fan nombroses referències toponímiques a altres espais de l'illa de Mallorca o bé de l'exterior que no han estat utilitzades, atès que l'objectiu és precisament analitzar la percepció que tenen els autors de l'espai manacorí (on han nascut i viscut).

### Antecedents

L'estudi de les referències a la toponímia manacorina dins les obres de Miquel Àngel Riera i Maria Antònia Oliver no té cap precedent, almenys detectat en l'extensa recerca bibliogràfica realitzada. No obstant això, l'estudi de la toponímia de les rondalles mallorquines sí que té un important precedent en l'obra de Vicenç Jasso Nadal, el qual en fa un recull toponímic general. Si bé aquest ha treballat parcialment aspectes onomàstics de l'obra alcoveriana, no ho féu a escala local, ni tampoc establí comparacions amb altres autors, fet pel qual pensam que és necessari donar una nova visió holística. Igualment és necessari analitzar la percepció del paisatge manacorí i les referències a la toponímia manacorina de l'obra de Riera i Oliver, atesa la seva rellevància en el panorama literari manacorí, estudi aquest darrer inèdit.

### Hipòtesi preliminar

A partir de les referències a la toponímia manacorina de les obres dels autors seleccionats, juntament amb les detallades descripcions de paisatges d'aquests indrets, es pot fer una interpretació de la percepció de les unitats paisatgístiques del territori manacorí i els seus elements constitutius, atès que els autors, manacorins tots ells, tenen una percepció pròpia de l'espai manacorí i el seu entorn urbà, que amb tota probabilitat plasmen a les seves obres.

### Mossèn Alcover i l'univers de les rondalles: la percepció popular de l'espai geogràfic

Manacor, lloc de naixement de mossèn Alcover, ha estat un dels llocs més esmentats a la toponímia de les rondalles mallorquines. En concret es té constància que són 38 les ocasions en les quals els informadors d'Alcover esmenten la contrada (JASSO NADAL, 1984: 51). Des d'aquesta perspectiva s'han seleccionat tres de les rondalles mallorquines que tenen el terme de Manacor com a escenari: d'una banda, *Sa titina i sa geneta*, que discorre en la seva major part dins la possessió de naixement d'Alcover, Santa Cirga, a mig camí entre el nucli de Manacor i el Port de la mateixa localitat. D'altra banda, *En Pere des forn*, ambientada al mateix espai geogràfic que l'anterior, i en darrer lloc, *En Joan des fabiolet*, contextualitzada en gran part a Manacor, si bé hi apareixen altres nuclis de població de la comarca com Sant Llorenç i Son Servera.

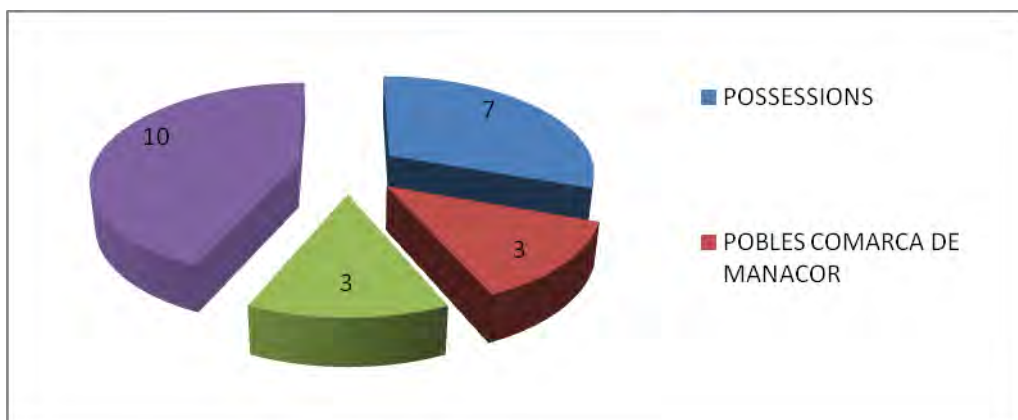


Figura 2: Representació gràfica de les referències toponímiques manacorines a les rondalles de *Sa titina i sa geneta*, *En Pere des forn* i *En Joan des fabiolet*

El corpus toponímic d'aquestes tres rondalles és ric i variat, hi comptabilitzam 23 topònims (figura 2). Ara bé, d'acord amb la seva tipologia i significació territorial, podrien ser dividits en referències a nuclis del Llevant de Mallorca (esmentats ja anteriorment), set possessions i tres microtopònims de les possessions esmentades pels informadors d'Alcover, mentre que la resta podrien ser considerats com a descriptors, molts dels quals veritables icones o elements singulars al territori manacorí vuitcentista que plasma Alcover. Si analitzam les referències toponímiques que apareixen i la seva significació territorial en cada una d'aquestes rondalles, es pot arribar a unes consideracions més concretes.

A la rondalla *Sa titina i sa geneta* els informadors d'Alcover esmenten sis topònims manacorins. Quatre fan referència directa a quatre espais on Antoni Maria Alcover neix i es cria. És a dir, la finca mare de Santa Cirga i les veïnes de Son Crespi, Son Crespi Nou (que en aquells moments ja s'havia establert) i Mendia. Alcover selecciona informadors que coneixen pam a pam aquest entorn, en moltes ocasions idealitzat, informadors que perceben l'entorn com a únic espai geogràfic (producte de les relacions socials entre possessions veïnes), informadors que veuen el nucli de Manacor a escassos quilòmetres com a únic referent urbà. L'alt grau de coneixement d'aquest microespai geogràfic s'evidencia de nou quan determinats passatges d'aquesta rondalla s'ambienten en indrets molt concrets de la finca de Santa Cirga com són les cases o el corral de les figueres de moro, un indret comú a tota possessió mallorquina.

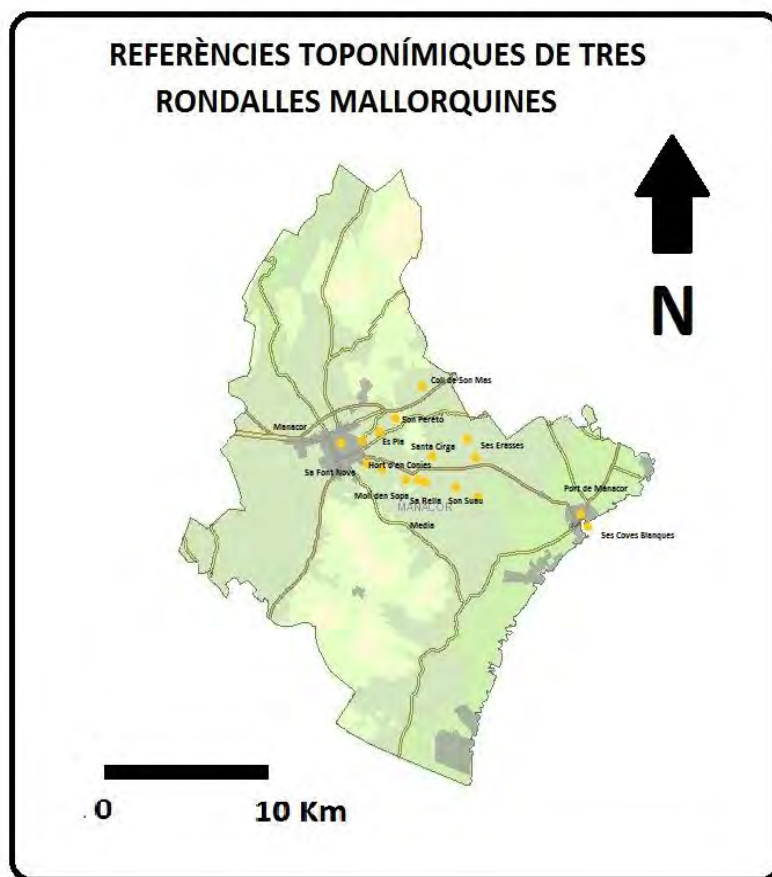


Figura 3: Localització de les referències toponímiques manacorines a les rondalles de *Sa titina i sa geneta*, *En Pere des forn* i *En Joan des fabiolet*

En el cas de la rondalla d'*En Pere des forn*, Alcover torna a recórrer a informadors de les mateixes característiques que els anteriors, en aquesta ocasió la rondalla discorre al camí que uneix el nucli de Manacor amb el Port, un trajecte d'uns 12 quilòmetres. Trajecte en el qual s'esmenten els principals referents, encara ara, que els manacorins tenen a l'hora de fer aquest trajecte:

- Sa Font Nova: situada a alguns centenars de metres de l'actual nucli de Manacor, fa referència a un aqüífer d'aigua subsuperficial (està just al costat del llit del torrent de sa Cabana, del qual encara queden restes).
- S'Hort d'en Conies: actualment espai que forma part del nucli periurbà manacorí, històricament era un dels primers espais rurals del camí entre Manacor i el Port.
- Molí d'en Sopa: situat a un dos quilòmetres del nucli de Manacor, aquesta infraestructura, que data del segle XVIII, encara avui és una fita en el trajecte.
- Sa Rella: possessió contigua a Santa Cirga.
- Santa Cirga: com ja hem dit, possessió on va néixer Alcover i, per tant, de citació obligada. Es troba a l'equador del trajecte entre els dos nuclis.
- Port de Manacor: espai litoral que en el moment de recopilar les rondalles era encara un nucli incipient.
- Ses Coves Blanques: nom de lloc d'un espai del Port de Manacor. El seu determinant al·ludeix a les calcàries finimiocèniques de tonalitat blanquinosa l'erosió de les quals ha donat lloc a aquestes cavitats.

A nivell microtoponímic, aquesta rondalla no és tan rica com l'anterior, no obstant això, apareix esmentada sa Bassa Roja de la possessió de Son Suau, també contigua a Santa Cirga.

Resulta interessant destacar la significació paisatgística dels topònims anteriors, si observam (figura 3) la seva localització sobre el territori manacorí, detectarem que la darrera referència del trajecte és la possessió de Santa Cirga, la qual es troba a l'equador del trajecte entre els dos nuclis. Passat aquest indret i fins al Port de Manacor, hi ha un buit toponímic. Aquest fet resulta un important indicador en el paisatge, ja que les àrees

litorals manacorines fins ben entrat el segle XX romangueren en general poc poblades i dominades per la gran propietat agrària. Per tant, com que era un territori «poc viscut» pels informadors d'Alcover, per la seva relativa inaccessibilitat, és ignorat en el corpus toponímic d'aquesta rondalla.

També en un d'aquests trajectes discorre la darrera de les rondalles estudiades, la d'*En Joan des fabiolet*. En aquesta ocasió la rondalla s'ambienta entre els nuclis de Son Servera i Manacor, indicador inequívoc que aquest darrer ja al segle XIX era un vertader centre de referència comarcal. Aquesta rondalla evidencia també l'alt grau de coneixement de la via de comunicació que uneix els nuclis de població: apareixen esmentats no només Sant Llorenç des Cardassar (a mig camí entre Son Servera i Manacor) sinó també una sèrie d'icones toponímiques amb important significació territorial:

- Pocafarina: possessió equidistant entre Son Servera i Manacor, és el primer referent toponímic del trajecte del protagonista de la rondalla. Tradicionalment, tal com escriu Alcover en aquesta rondalla, es considera que és una de les més extenses de la comarca, d'aquí la seva significació.
- Costa de sa Blanquera: situada entre Manacor i Sant Llorenç des Cardassar, històricament era coneguda per la dificultat de les bísties per poder superar-la. D'aquí que sigui esmentada pel informadors d'Alcover.
- Pleta des Rafal: espai no conrat i, per tant, amb vegetació ruderal del llogaret llorencí des Rafal. La seva significació territorial i, per tant, per això és esmentada pels informadors d'Alcover, ve marcada perquè és una àrea no cultivada dins un espai preeminent de secà.
- Son Peretó: possessió manacorina famosa per la basílica paleocristiana que hi ha a les immediacions, casualment no excavada encara en el moment que Alcover arreplega la rondalla.
- Coll de Son Mas: espai de transició entre la depressió de Manacor i les primeres estribacions de les serres de Llevant. En Joan des fabiolet no esmenta la seva dificultat per superar-lo, atès que el seu trajecte és de baixada, fet contrari al cas anterior de la costa de sa Blanquera.
- Es Pla (Manacor): àrea depressionària i agrícola molt fèrtil, avui en dia ocupada per part del nucli de Manacor i les instal·lacions de l'hipòdrom. Els informadors d'Alcover donen significació a aquest espai, ja que el relacionen amb l'arribada al nucli de Manacor, atesa la seva proximitat.
- Sa Figuera de Tothom: darrera fita toponímica del trajecte del protagonista, un arbre singular a la vora del camí antic entre Manacor i Sant Llorenç. En realitat es tracta d'un arbre singular des Pla. La seva significació paisatgística, i d'aquí que l'anomenin els informadors, és lògica, si consideram que es troba en una àrea tradicionalment cerealícola i de regadiu on la presència d'un exemplar de *Ficus carica* constituïa un element destacat.

La percepció general del paisatge, d'acord amb les referències toponímiques anteriors, dels informadors d'Alcover en aquesta rondalla guarda molta relació amb el relleu, per això tres de les fites esmentades són orònims (Costa de sa Blanquera, Coll de Son Mas i es Pla), fet obvi, ja que el trajecte té l'origen al poble de Son Servera, al cor de les serres de Llevant, i té com a punt de destinació Manacor, situat, com ja hem dit, dins una depressió sedimentària. Per això el relleu i la superació d'aquest són l'element protagonista a la narració.

| RONDALLA              | TOPONIMS (MANACOR I COMARCA)   | MICROTOPONIMS(MANACOR I COMARCA)  |
|-----------------------|--|---|
| SA TITINA I SA GENETA | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Mendia</li> <li>• Son Crespi</li> <li>• Son Crespinou</li> <li>• Santa Cirga</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Cases de Santa Cirga</li> <li>• Corral de Ses Figueres de Moro dins sa Coma de Santa Cirga</li> </ul>      |
| EN PERE DES FORN      | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Port de Manacor</li> <li>• Sa Font Nova</li> <li>• Molí den Sopa</li> <li>• Ses Coves Blanques</li> <li>• S'Hort den Conies</li> <li>• Sa Rella</li> <li>• Santa Cirga</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Sa Bassa Rotja de Son Suau.</li> </ul>   |
| JOAN DES FABIOLET     | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Manacor</li> <li>• Son Servera</li> <li>• Sant Llorenç</li> <li>• Pocafarina</li> <li>• Son Peretó</li> <li>• Coll de Son Mas</li> <li>• Es Pla (Manacor)</li> </ul>              | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Costa de Sa Blanquera (Sant Llorenç)</li> <li>• Pleta des Rafal</li> <li>• Sa Figuera de Tothom</li> </ul> |

Figura 4: Referències toponímiques manacorines a les rondalles de *Sa titina i sa geneta*, *En Pere des forn* i *En Joan des fabiolet*

### Miquel Àngel Riera esmenta topònims manacorins?

Un segon autor manacorí estudiat és Miquel Àngel Riera, el qual desenvolupa la seva obra durant la segona meitat del segle XX. Es tracta d'un autor amb una producció literària no especialment abundant, però de gran qualitat. De tot el conjunt de les seves obres s'ha escollit la seva trilogia pròdiga, que inclou les novel·les *Fuïta i martiri d'Andreu Milà*, *Morir quan cal* i *L'endemà de mai*, narracions de caràcter biogràfic del protagonista de la primera d'aquestes obres. De tots els autors estudiats diríem que Riera és el que menys referència fa a la toponímia, fet compensat amb abundants i riques descripcions de l'espai geogràfic. En el conjunt de totes aquestes obres, de noms de lloc manacorins, o que puguin ser manacorins, únicament n'hi hauria tres (figura 5).

| REFERÈNCIES A LA TOPONÍMIA MANACORINA OBRES DE MIQUEL ÀNGEL RIERA |                                     |
|---|-------------------------------------|
| TOPÒNIMS  | OBRA                                |
| Es Pedregar   | Fuïta i martiri de Sant Andreu Milà |
| Barranc de Son Cifre  | Morir quan cal                      |
| Sa Vinya Nova   | L'endemà de mai                     |

Figura 5: Referències toponímiques manacorines a l'obra de Miquel Àngel Riera

- Barranc de Son Cifre: canó càrstic situat al nord, entre els termes municipals de Manacor i Petra. Lloc on Andreu Milà i la seva tropa de bandejats posa fi a la fugida de manera accidental després de cometre un atracament a Ciutat. En aquest espai Riera ambienta gran part de la primera novel·la d'aquesta trilogia descrivint la màquia mediterrània que pobla aquest barranc a la perfecció: «*Un lloc que l'arbreda espessa del fons roquissar abrupte fan inabastable a la vista des del camí que discorre pel seu caire*». Resulta curiós que Riera posi fi a la fugida d'Andreu Milà en aquest espai que no es troba dins cap possible ruta des de la Ciutat de Mallorca, que és on es comet l'atracament. No obstant això, deixa entreveure al lector que el protagonista sí que té coneixement d'aquesta àrea septentrional del terme de Manacor poc humanitzada encara en l'actualitat.
- Es Pedregar: es tracta d'un genèric toponímic definit segons el DCVB com un indret on abunden pedres. Riera utilitza aquest nom de lloc per anomenar l'espai on passa els seus primers anys d'infància i adolescència Andreu Milà. Tot i que són nombrosos els passatges, alguns dels quals records dels passats en la ment del protagonista que transcorren en aquest indret, l'autor no deixa clar al lector si es tracta d'un topònim manacorí o no. Ara bé, és força coherent pensar que Riera s'inspira en alguns dels microtopònims que dins el corpus toponímic manacorí s'anomenen d'aquesta manera, en referència a àrees marginals bé de possessions, bé d'alguns establiments d'aquestes. No és casualitat la ubicació d'aquests noms de lloc atenent criteris físics (figura 6), atès que majoritàriament s'ubiquen en àrees de la marina de Llevant, que s'assenta sobre una plataforma calcària amb escàs desenvolupament edàfic, o bé als extrems nord i sud del terme de Manacor, integrat geològicament dins les elevacions muntanyoses de l'est de l'illa.
- Sa Vinya Nova: topònim relativament freqüent a tota l'òrbita manacorina (CALDENTY BRUNET, 2008, 79), on resideixen alguns personatges secundaris de l'obra. Tot i que Riera tampoc no aclareix on s'ubica exactament, és lògic pensar que possiblement s'ubiqui bé a l'àrea vitícola per excel·lència de Manacor situada al sud del terme contigua amb Felanitx, o bé que es tracti del nom d'un establiment situat a qualsevol indret del terme, ja que així se n'anomenen uns quants no ubicats a l'àrea anterior, on la presència de vinya constitueix una excepcionalitat dins el paisatge i per això la seva significació.

Riera, per tant, ens deixa en l'enigma si realment decidí ambientar la vida d'Andreu Milà al seu municipi de naixement, ja que la descripció dels paisatges que fa tant de Sa Vinya Nova com de Es Pedregar no deixa entreveure al lector cap referència concreta que ens aclareixi si l'autor tenia en ment a l'hora d'escriure espais manacorins designats amb aquests topònims, o bé els anomenà d'aquesta manera com a simples topònims repetitius i genèrics que són. De tota manera, de la lectura de l'obra de Riera es dedueix que la ruralia manacorina no és un espai que freqüentàs, a diferència de mossèn Alcover, fet palès si comparem el nombre de referències a l'espai rural manacorí d'un i altre autor. Ara bé, també s'ha de considerar que, si bé Alcover neix i passa la seva infantesa al Manacor rural del segle XIX i ell no és l'autor directe de les rondalles sinó que



n'és el recopilador, la virtut d'Alcover en aquest cas és la bona selecció d'informatadors que fa que coneguïn, visquin i percebin l'espai geogràfic de Manacor a la perfecció.

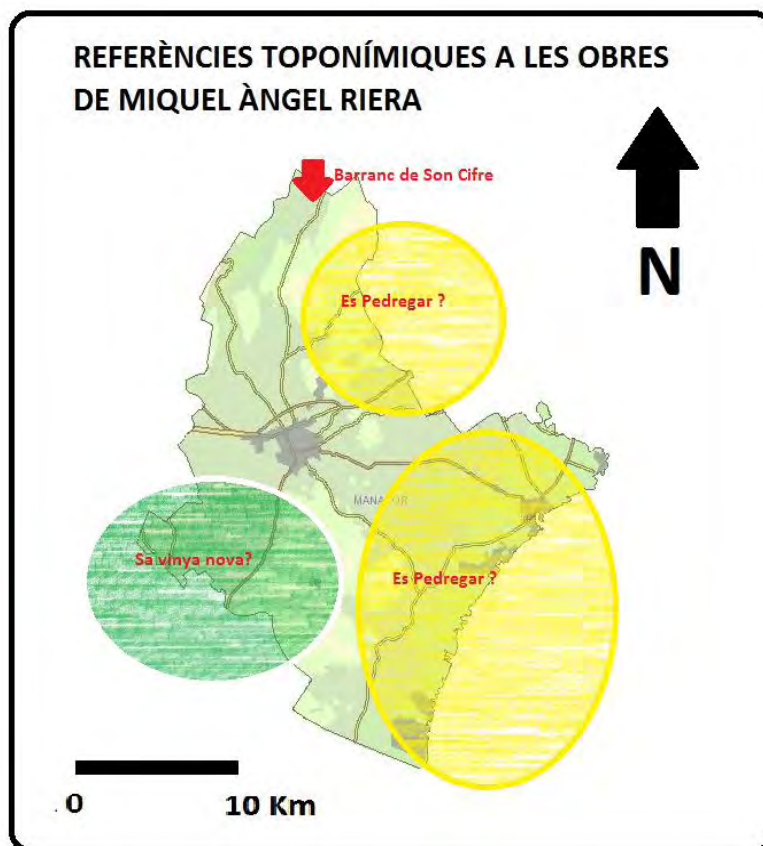


Figura 6: Localització de les referències toponímiques manacorines reals i possibles a l'obra de Miquel Àngel Riera

Cal, per tant, reiterar que l'únic nom de lloc manacorí que sabem cert que Riera utilitza és el barranc de Son Cifre, mentre que per la informació que l'autor transmet al lector en el cas des Pedregar i sa Vinya Nova, podrien ser perfectament manacorins la seva localització exacta no és possible.

#### **Maria Antònia Oliver. Les referències «cosmopolites» a la toponímia manacorina**

El darrer dels autors estudiats és Maria Antònia Oliver, possiblement l'autora manacorina amb més producció literària i més guardonada. També és la més contemporània, encara en actiu (2014). En la seva obra tampoc les referències toponímiques no són especialment abundants, tot i que presenten una sèrie de peculiaritats respecte als dos autors anteriors, producte del diferent moment històric que ha viscut i el context socioeconòmic en què escriu les seves obres. Des d'aquesta perspectiva Oliver esmenta noms de lloc situats al litoral de Manacor com són s'Illot i el Port de Manacor (recordem que també és esmentat per Alcover), que són nuclis típics d'estiueig dels manacorins. És a dir, introdueix la percepció de l'espai geogràfic manacorí des de la perspectiva urbanita, fet inèdit en els dos autors anteriors. Aquest fet també esdevé ben evident si consideram que en l'obra d'Oliver trobam l'única referència a la toponímia urbana manacorina: la cantonada dels carrers de n'Olesa i Antoni Duran (des de l'any 2013 carrer del Centre), de la qual l'autora afirma que és «el cul del món». En el moment d'escriure aquestes línies (anys vuitanta) el nucli més antic de la ciutat, on s'ubica aquest indret, es trobava en plena degradació urbanística i social, d'aquí aquesta apreciació de l'autora (figura 7).

No obstant això, Oliver no ignora la toponímia rural. A les obres consultades, recordem que no són totes, s'esmenten el llogaret de Can Corona al centre sud de terme de Manacor (finca mare de Son Comte). Desconeixem igualment si l'autora s'hi refereix realment, ja que hi ha més noms de lloc a l'illa de Mallorca anomenats així.

| REFERÈNCIES A LA TOPONÍMIA MANACORINA.<br>OBRES DE MARIA ANTÒNIA OLIVER |                           |
|---|---------------------------|
| TOPÒNIMS  | OBRA                      |
| Son Galiana   | <i>Joana E</i>            |
| S'Illot   | <i>Tríptics</i>           |
| Can Corona  | <i>Amor de cans</i>       |
| Carrer de n'Olesa i Antoni Duran  | <i>En Pep de sa Cussa</i> |
| Port de Manacor   | <i>Colors de Mar</i>      |

Figura 7: Referències toponímiques manacorines a l'obra de Maria Antònia Oliver

Serà, però, a *Joana E*, una de les obres mestres de l'escriptora, on part de la història de la protagonista transcorrerà a la manacorina possessió de Son Galiana (figura 8). A diferència del cas anterior, Oliver descriu aquest espai amb un to idíl·lic (atès que la protagonista passa part de la seva infància allà) i dóna summa importància a les àrees més deshumanitzades d'aquesta possessió.

«Vaig arribar a la garriga tota banyada i glaçada. Sentia la flaire aspra del lentiscle mullat com si la pogués tocar. Em vaig descalçar per tocar directament enfangada i vaig abraçar l'estepa».

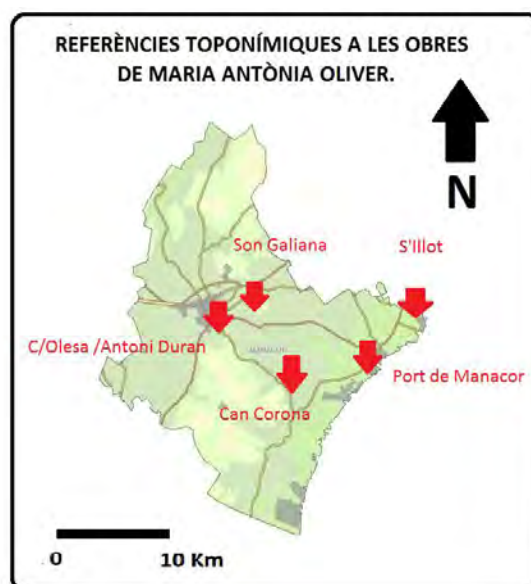


Figura 8: Localització de referències toponímiques manacorines a l'obra de Maria Antònia Oliver

### A manera de conclusions i reflexions finals

Analitzant els autors i les obres consultades hem constatat la importància de les obres literàries com a font per a l'estudi de la toponímia i les claus d'interpretació del paisatge que se'n deriven. És obvi que hi ha diferents percepcions del paisatge manacorí en cada autor, fet evidenciat per les diferents citacions al corpus toponímic manacorí a la bibliografia. En primer lloc cal reiterar la importància de la riquesa toponímica de les rondalles mallorquines que Alcover arreplega d'uns informadors que són el vertader reflex de la percepció popular de l'espai geogràfic del Manacor rural del moment. En els cas de Miquel Àngel Riera, cal incidir en el fet que les referències toponímiques a espais manacorins són escasses i, com hem vist, en alguns casos dubtoses i poc aclaridores. Són noms de lloc que, tot i això, solen anar acompanyats d'acurades descripcions del paisatge, en què l'autor mostra una especial predilecció per espais marginals (es Pedregar, Barranc de Son Cifre...). Maria Antònia Oliver, d'altra banda, anomena a les seves obres topònims manacorins distribuïts de manera relativament dispersa sobre el territori, únicament van acompanyats de descripcions en el cas Son Galiana, a la novel·la *Joana E*. Recordem en aquest sentit que, a diferència dels autors anteriors, Oliver és l'única que



esmenta espais litorals i topònims urbans de Manacor, que en general serien els grans ignorats a les obres de Riera i d'Alcover.

### **Bibliografia**

- ALCOVER, A. M. (1973-1978): *Aplec de rondalles mallorquines d'en Jordi des Racó*. Palma de Mallorca: Moll.
- ALCOVER, A. M.; MOLL, F de B. (1975): *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Moll.
- CALDENTY BRUNET, J. (2008). *El paisatge actual i històric del Llevant de Mallorca a través de la fitotoponímia. Aspectes físics i socials d'un espai singular*. Memòria del projecte d'investigació del Programa de Doctorat en Geografia de la Universitat de les Illes Balears. Palma. Inèdit.
- JASSO GARAU, V. (1986): «**La geografia a les rondalles mallorquines**». *Revista Maina*. **Palma de Mallorca**: Escola Universitària del Professorat d'Ensenyança General Bàsica, 1984. ISSN en paper: B19095466. Núm. 9. Pàg. 50-54.
- JASSO GARAU, V. (1998): ***L'entorn natural i el medi cultural a les rondalles mallorquines***. **Palma**. **Moll**.
- OLIVER CABRER, M. A (1998): *Joana E*. Barcelona: Edicions 62.
- OLIVER CABRER, M. A (1995): *Amor de cans*. Barcelona: Edicions 62.
- OLIVER CABRER, M. A (2007): *Colors de Mar*. Barcelona: Proa.
- OLIVER CABRER, M. A. (1989): *Triptics*. Barcelona: Edicions 62.
- RIERA NADAL, M. A. (1973): *Fuïta i martiri de Sant Andreu Milà*. **Palma**. **Moll**.
- RIERA NADAL, M. A. (1974): *Morir quan cal*. Barcelona: Edicions 62.
- RIERA NADAL, M. A. (1978): *L'endemà del mai*. Barcelona: Edicions 62.